

ONDERZOEK BLAAST NIEUW LEVEN IN OUDE BRAAMHAAI VAN OOSTENDE

Frederik Mollen¹, Frank Hilde² en Johan Bauwens²

Frederik Mollen

¹ **Elasmobranch Research Belgium**

Rehaegenstraat 4, 2820 Bonheiden

E-mail: frederik.mollen@gmail.com

² **Ziekenhuis Netwerk Antwerpen, Middelheim**

Lindendreef 1, 2020 Antwerpen

Nous apprenons que le directeur de la minque d'Ostende vient de faire don au musée de zoologie marine de l'athénée d'Ostende d'un poisson très rare, importé ici par un chalutier français, le n° 22, patron Léon Toutain, de Trouville. C'est le *squale bouclé*. Sa couleur est d'un gris foncé à reflets violacés et son corps est parsemé de taches noirâtres irrégulièrement disposées. Sa peau est recouverte de tubercules épineux assez saillants, blanchâtres et disposés par groupes, de telle sorte que certaines étendues de la peau en sont privées. Sa taille est de 2^m70.

Ce squalé vit dans les eaux peu profondes; il est assez commun dans la Méditerranée; il est rare sur les côtes françaises de l'Atlantique et plus rare encore dans la mer du Nord. Celui dont nous nous occupons a été pêché près du Gallopes, banc situé près des côtes anglaises, un peu au sud de Yarmouth. La chair du squalé bouclé est de mauvais goût.

L'Étoile Belge. Du 29 janvier 1893

Fig. 1. L'Etoile Belge meldt de vangst van de braamhaai van Oostende (Bron: Frederik Mollen/L'Etoile Belge, 29 januari 1893).

Op 29 januari 1893 meldde de krant *l'Etoile Belge* de aanvoer van een braamhaai in de vismijn van Oostende. Een Franse visser ving de haai iets ten zuiden van Yarmouth, langs de Engelse kust. De soort dankt haar naam aan de vele stekels ('bramen') op de huid, en is eenvoudig te herkennen. Het was de eerste, en ook de laatste keer dat de soort gezien werd in België. De directeur van de vismijn schonk de haai aan het Koninklijk Atheneum van Oostende, waar Vital Gilson, een gedreven leerkracht biologie, in de periode 1889-1914 werk maakte van een grote didactische collectie of zelfs 'museum'. Hij liet het dier opzetten aan de Universiteit van Gent, waar hij eerder afstudeerde als doctor in de wetenschappen (Van Beneden, 1894; Anon., 2014a, 2014b).

Bijna 90 jaar later, zich onbewust van deze historiek, vond Guido Rappé in het Museum voor Dierkunde (UGent) negen bokalen met skeletdelen en organen. Deze droegen het opschrift *Echinorhinus brucus*, de wetenschappelijke naam voor de braamhaai. Aan de hand van het register van ingekomen dieren, kon Rappé (1983) de link leggen met de braamhaai van Oostende. Zo was de cirkel rond, maar het verhaal niet ten einde. Met de steun van het Atheneum in Oostende, kon de braamhaai zelf namelijk teruggevonden worden in één van de historische vitrinekasten met opgezette dieren die de school rijk is. De haai, een mannelijk exemplaar van ca. 170 cm, was nog in zeer goede staat.

Fig. 2. Vitrinekast in het Atheneum van Oostende met onderaan de braamhaai (2 oktober 2014) (Bron: Frederik Mollen).

Degelijke goed bewaarde exemplaren van braamhaaien zijn zeldzaam. Tot aan het einde van de 19de eeuw werd de soort nog geregeld waargenomen, vooral langs de Engelse en Franse kusten. Maar sinds de industriële revolutie stortten de populaties volledig in. Op enkele zeldzame waarnemingen langs de Turkse kust na, is de soort intussen uitgestorven in Europa. De schenking van de braamhaai uit het Atheneum aan de wetenschap (reg. ERB 1080), is dan ook een unieke kans om meer te weten te komen over deze verdwenen soort. Aan de hand van twee moderne onderzoekstechnieken, probeert men zo weer nieuw leven te blazen in deze oeroude haai. In de eerste plaats wordt via DNA-testen nagegaan of de inhoud van de bokalen uit Gent overeenstemmen met het opgezette dier uit Oostende. Een aantal etiketten zijn namelijk met ijzerdraad aan de bokalen bevestigd en in de loop der jaren mogelijk per ongeluk verwisseld. Eén van de bokalen bevat immers resten van een rog, geen haai (pers. obs. FM, 10 september 2014). Via DNA-onderzoek kunnen deze fouten recht gezet worden en kan gezocht worden naar de skeletdelen en ingewanden die effectief van het dier afkomstig zijn. Ten tweede wordt de haai verder onderzocht met behulp van CT-scanning, wat toelaat om dwars door het opgezette dier heen te kijken. Deze scans tonen niet alleen de skeletdelen die bewaard bleven, maar ook een ijzerdraadstructuur, een plaasteren mal in de mond, en het riet of stro waarmee de haai is opgevuld/opgezet. Zo kan de restauratie van het dier perfect worden voorbereid.

Maar laat ons vooral bezinnen over het verdwijnen van deze opmerkelijke haaiensoort, zodat we lessen trekken uit *vissen in het verleden*.

Fig. 3. De braamhaai wordt gescand in het ZNA Middelheim (24 juni 2015) (Bron: Frederik Mollen).

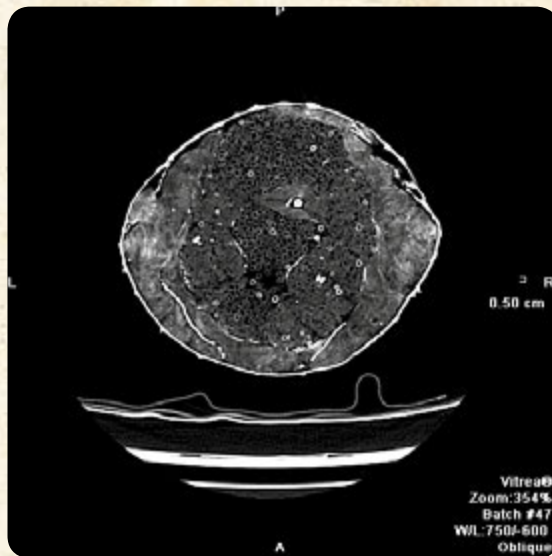

Fig. 5. Dwarssnede van de braamhaai door middel van CT scan met details van de opvulling (Bron: Frank Hilde).

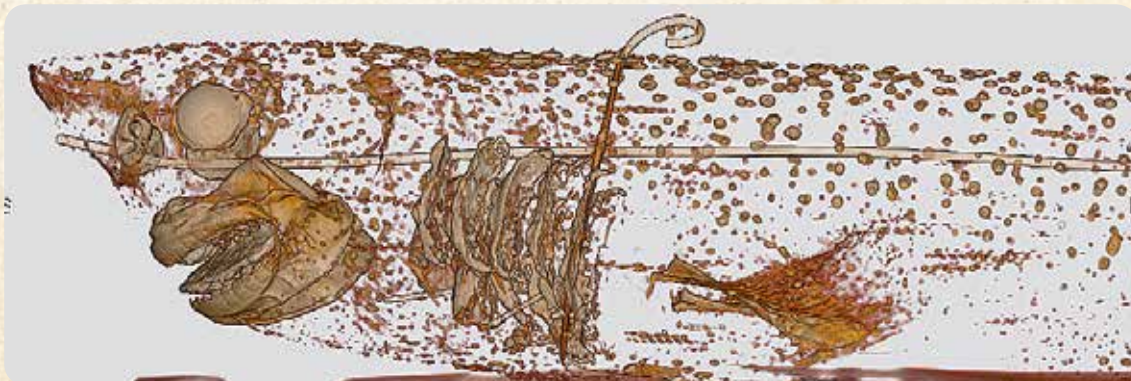

Fig. 4. 3D-reconstructie van de braamhaai met details van het skelet, ijzerdraad en plaaster (Bron: Frank Hilde).

DANKWOORD

Dit project is mogelijk dankzij de steun van het Koninklijk Atheneum van Oostende, het Museum voor Dierkunde aan de Universiteit Gent, en het ZNA Middelheim.

REFERENTIES

Anon., 2014a. Uniek exemplaar braamhaai ontdekt in Atheneum. Den Athenee, contactblad voor oud-leerlingen en vrienden van het Koninklijk Atheneum & Lyceum Oostende Centrum 32(2): 15.

Anon., 2014b. Uit de oude doos, Lerarenkorps 1910. Den Athenee, contactblad voor oud-leerlingen en vrienden van het Koninklijk Atheneum & Lyceum Oostende Centrum 32(2): 23.

Rappé G. 1983. An unrecorded 19th-century capture of *Echinorhinus brucus* (Bonnaterre, 1788), a former rare visitor to the North Sea. The Naturalist 109:113-114.

Van Beneden E. 1894. Rapport de M. Ed. Van Beneden, premier commissaire. Bulletins de l'Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique 3(27):870-874.